

Christi essent vera, ea non ignorassent, nec tacuissent: ergo.

R. 1°. Illud argumentum est negativum: ergo nullius est roboris adversus rationes positivas.

R. 2°. *Nego maj.* et dico, auctores profanos non omnino siluisse circa facta Evangelica; apud eos enim plurima leguntur quæ hæc facta mirum in modum confirmant. Sic 1° Suetonius, in Vita Vespasiani, cap. 4, testatur tempore Christi in toto orbe percubuisse famam de proximo Messiae adventu. « Percrebuerat Oriente toto, *inquit*, vetus et » constans opinio esse in fatis ut eo tempore Judæa pro- » secti rerum potirentur. » Idem ferme habetur apud Tacitum, Hist. lib. 5, c. 13. Philosophus Chalcidius, Commentario in Timæum Platonis, extraordinariam commemorat stellam in nativitate Jesu Christi visa est a Magis; Tertullianus, in Apol. ad senatum Romanum, cap. 21, declarat stupendam solis eclipsim quæ moriente Christo accidit, paganis fuisse notissimam et in publicis archivis tunc esse consignatam: « Eum mundi casum re- » latum in arcanis vestris habetis. » Idem asserit Lucianus, apud Euseb., Hist. eccl. lib. 8. Celsus, Porphyrius, et præsertim Julianus Apostata, miracula Christi magicis artibus tribuunt: ergo illa saltem indirecte agnoscunt. Hæc et alia auctorum profanorum testimonia fusius legi possunt apud *Bullet, Hist. de l'établissement du Christianisme, tirée des seuls auteurs juifs et païens*, et apud *Houtteville*, t. 2.

Præterea, auctores profani facta Evangelica ignorare non potuerunt, siquidem fama eorum per orbem universum divulgabatur, innumeri homines ubique Christo nomen dabant, et ex Judæis vel paganis Christiani fiebant: at præfati auctores silentium non servassent circa talem errorem, quotidie latius serpentem et mundum universum inficientem, si ad illum confutandum rationes peremptorias habuissent: ergo silentium eorum facta Evangelica confirmaret.

Inst. Auctorum profanorum opera maxima ex parte perierunt: at in eis quæ perierunt forte peremptoria erant argumenta contra miracula Christi: ergo.

R. 1°. Modo objiciebant increduli auctores profanos omnino siluisse circa miracula Christi et Apostolorum; nunc dicunt periisse opera in quibus hæc facta refellebantur, sicque, pro more suo, sibi concordant religionis adversarii.

R. 2°. *Nego min.* Nam 1° cum hæc opera penitus sint ignota, nihil de illis affirmari potest; imo quo jure affirmant increduli argumenta in eis exstitisse contra miracula Christi et Apostolorum, dicere possumus splendida in illis fuisse testimonia in gratiam eorundem factorum. 2° Sancti Patres, et præsertim Origenes et Clemens Alex. plurima nobis transmiserunt fragmenta operum Celsi, Porphyrii et Juliani: in his fragmentis tam solidæ sunt quædam objectiones adversus religionem Christianam, ut nullas validiores impii adinvenire potuerint. Sancti Patres eas non dissimulant, sed illis ingenue et simpliciter expositis solide respondent: atqui non magis dissimulassent argumenta factis Evangelicis opposita, si quæ fuissent; opera enim quæ refellebant erant tunc publica et in manibus adversariorum: ea igitur truncare aut graviora eorum argumenta declinare ausi non fuissent. 3° Si in dictis operibus peremptoria exstitissent argumenta contra facta Evangelica, errore sic detecto, universus mundus ea velut fabulosa abjecisset: atqui mundus ea magis ac magis admisit et credidit, non obstantibus scriptis auctorum profanorum: nihil ergo erat in illis peremptorium adversus facta Evangelica. Unde concludendum est nihil solidum contra hæc facta dici potuisse. Ex diversis igitur objectionibus istis magis elucidatur propositionis nostræ veritas: constat igitur facta Evangelica omnimoda fide digna esse.

CAPUT SECUNDUM.

DE DIVINITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ.

Specialiter probaturi sumus religionem Christianam esse divinam, primum adversus Judæos, deinde adversus cæteros incredulos, quamvis utriusque generis probatio-

nes eandem veritatem respectu omnium demonstrent; religio enim non est vera relative, sed absolute.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DIVINITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ ADVERSUS JUDÆOS.

Præcipuæ religionis nostræ probationes quibus uti possumus adversus Judæos, deducuntur 1° ex oraculis Prophetarum quos agnoscunt et venerantur; 2° ex comparatione inter miracula Christi et miracula Moysis; 3° ex connexionione religionis Christianæ cum religione Judaica; 4° ex ultima clade Judæorum et præsentis eorum statu.

§ I. — De oraculis Prophetarum Veteris Testamenti, quos agnoscunt et venerantur Judæi.

Ex Veteris Testamenti prophetiis ostendimus legem Moysis fuisse abrogandam, et novum fœdus illi substituendum per ministerium alicujus mediatoris: si ergo demonstretur Jesum Christum esse mediatorem a Prophetis annuntiatum, eo ipso constabit religionem ab eo fundatam esse novum fœdus olim promissum, proindeque divinam: at pluribus argumentis, ex oraculis Prophetarum deductis, probatur Jesum Christum esse mediatorem seu Messiam annuntiatum.

ARGUMENTUM PRIMUM. — *Ex oraculis Jacob, Danielis, Aggæi et Malachiæ.*

In oraculis quatuor illorum Prophetarum Messias prænuntiatur, et tempus adventus ejus describitur, *ut supra probavimus*. Messias autem in his oraculis prænuntiatus, est Jesus Christus, si cuncti characteres quibus designatur Christo et soli Christo competant: at cuncti characteres quibus in prædictis oraculis designatur Messias, Christo et soli Christo competunt; quod paucis verbis ostensurimus.

De prophetia Jacob.

Ex celebri illa sancti Patriarchæ prophetia, Messias venire debuit antequam sceptrum vel præeminentia tribus

auferretur de Juda, vel eo circiter tempore quo omnis præeminentia hujus tribus cessare debebat, vel saltem hæc præeminentia diu cessare non debuit antequam Messias veniret; in Messia venturo omnes benedicendæ vel ad ipsum congregandæ sunt nationes: porro insignes hujusmodi characteres in Christo reperiuntur; certum est enim circa illius adventum omnem potestatem omnemque præcellentiam tribus Judæ cessasse, sceptrum proprie dictum jam cessaverat quando Judæa sub Pompeio facta fuerat provincia Romana, versus annum 63 ante Christum, aut saltem quando Herodes Magnus, Idumæus, hujus regionis principatum cum nomine regis, anno 40 ante Christum, obtinuit, Ant. Jud. l. 14, c. 26; hanc veritatem ipsi publice confessi sunt Judæi, cum exclamaverunt, dicentes: *Non habemus regem nisi Cæsarem*, Joan. XIX, 15: *Nobis non licet interficere quemquam*, ibid. XVIII, 31. Attamen, uti supra diximus, tunc etiam erant gens completa et distincta, ideo suprema potestate gaudens. Verum, quidquid sit, omnis præeminentia tribus Judæ penitus evanuit in excidio Hierosolymitano, sub Vespasiano; tunc quippe templum fuit combustum, urbs eversa et tota gens destructa. Mediante Christo, omnes gentes e densissimis idololatriæ tenebris exsurgentes, ad ipsum conversæ sunt, in ipso speraverunt, in ipso benedicæ sunt: nullus autem alius profertur in quo illi Messia characteres reperiri queant. Ergo.

De prophetia Danielis.

Juxta Danielis prophetiam, Messias futurus est *Sanctus sanctorum, Christus dux*; per ipsum consummanda est *prævaricatio*, finem accepturum est *peccatum*, adducenda est *justitia sempiterna*: in ipso implendæ sunt *visio et prophetia*; occidendus est, *et non erit populus ejus qui negaturus est*; vel, ut fert textus Hebraicus, occidendus est *non sibi*; confirmare debet pactum multis hebdomada una; in medio hebdomadis deficere debent hostia et sacrificium; *et ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem*, septuaginta numerandæ sunt hebdomades. Porro cuncti Messia characteres optime in Christo et in solo Chri-

sto inveniuntur; præcipua enim difficultas est circa septuaginta hebdomades, quæ ab exitu sermonis, etc., usque ad Messiam impleri debent: atqui septuaginta hebdomades facile numerari possunt ab exitu sermonis, etc., usque ad Christum. Per illum sermonem intelligendum est edictum a rege Persarum emissum, ut iterum ædificaretur Jerusalem, sub Nabuchodonosor destructa, Quatuor autem munerantur regum Persarum edicta de templi et urbis Jerusalem exstructione, scilicet: primum Cyri, de quo fit mentio I Esdræ, I, anno ante baptismum Christi 566; secundum Darii Hystaspidis, quod ibidem, cap. VI, describitur, ante baptismum Christi anno 549; tertium est Artaxerxis Longinani, anno regni ejus septimo, ante Christum 457, et ibidem, c. VII, refertur; quartum ab eodem Artaxerxe editum fuit anno regni ejus vigesimo, II Esdr. II, ante baptismum Christi, ex probatissimis chronologiæ calculis, 475, ante æram vulgarem 445.

Investigandum est igitur quodnam ex quatuor illis edictis sit sermo de quo propheta Daniel loquitur. Non est primum; solius enim templi restorationem permittit, et nihil dicit de urbe et mœnibus ejus. Secundum est tantummodo primi confirmatio, ut videre est in capite VI libri I Esdræ. Tertium optime quadrat cum septuaginta hebdomadis Danielis prophetæ; septimus enim regni Artaxerxis annus respondet anno 457 ante nativitatem Christi: si huic numero 33 addantur anni quibus vixisse communiter creditur Christus, habetur 490, numerus septuaginta hebdomadam annorum. Verum in illo edicto nulla etiam fit mentio de urbe et mœnibus ejus, sed tantum de libertate concessa Esdræ redeundi in Jerusalem, et secum eos ducendi de populo Israel et de sacerdotibus quibus ire placuerit, de sacrificiis Deo cœli offerendis, de auro, argento et vasis necessariis, etc. Non videtur igitur sermo ut iterum ædificetur Jerusalem. Quartum ejusdem regis edictum ipsam urbis exstructionem, portas et muros habet pro objecto, II Esdr. II: probabilius ergo hoc est edictum a Daniele annuntiatum, ut multo communius censent eruditi: at illud prodit anno vigesimo Artaxerxis, et 445

ante Christum: si huic numero triginta tres adjiciantur anni, 478 erunt anni inter exitum hujus edicti seu sermonis et mortem Christi: 490 autem requiruntur ut septuaginta compleantur hebdomades; cum Christus occidi debuit in medio ultimæ hebdomadis, tres, quatuor aut quinque anni numero 478 addi possunt, septem igitur vel octo supersunt anni qui impediunt ne adamussim computati 490 reperiantur anni, ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem usque ad mortem Christi. Porro error tam parvus in obscura chronologiæ materia pro nihilo reputari debet, ut illust. ait Bossuet, *Hist. univ.* part. 2, c. 9: « Il n'y » aurait rien de surprenant quand il se trouverait quelque » incertitude dans les dates des rois de Perse; et le peu » d'années dont on pourrait disputer sur un compte de » 490 ans, ne feront jamais une importante question. Mais » pourquoi discourir davantage? Dieu a tranché la difficulté, s'il y en avait, par une décision sans réplique. Un » événement manifeste nous met au-dessus de tous les » raffinements des chronologistes; et la ruine totale des » Juifs, qui a suivi de si près la mort de notre Seigneur, » fait entendre aux moins clairvoyants l'accomplissement » de la prophétie. »

Aliunde non sibi consentiunt chronographi circa initium regni Artaxerxis, nec circa annum nativitatis Christi, nec circa tempus quo in terra vixit. Hinc idem Bossuet, *1re part. 10e époque*, ibid.: « On n'aurait pas besoin » de tant de justesse, et rien ne force à prendre dans cette » extrême rigueur le milieu marqué par Daniel: les plus » difficiles se contenteraient de le trouver en quelque point » que ce fût entre les deux extrémités; ce que je dis, afin » que ceux qui croiraient avoir des raisons pour mettre » un peu plus haut ou un plus bas le commencement » d'Artaxerxe, ou la mort de notre Seigneur, ne se gênent » pas dans leur calcul, et que ceux qui voudraient embar- » rasser une chose claire par des chicanes de chronologie, » se défassent de leur inutile subtilité. » Accurate igitur numerantur septuaginta hebdomades ab exitu sermonis, etc., usque ad mortem Christi.

Cæteri vero Messiae characteres a Daniele depicti, eadem perfectione competunt Christo, qui dicitur et ex operibus suis ostenditur *Sanctus sanctorum* : destruxit prævaricationem et peccatum, adduxit justitiam sempiternam, in ipso impletæ sunt visio et prophetiæ; occisus pro populo, ab illo negatus est : pactum pro multis confirmavit, defecerunt hostia et sacrificium legis, etc. Ergo.

De Aggæi et Malachiæ prophetiis.

Juxta Aggæi et Malachiæ prophetias, Messias visitare et illustrare debet templum a Zorobabel ædificatum, præcursor ante faciem ejus ibit et viam præparabit; in ipsius adventu commovenda sunt cælum et terra, mare et arida; cunctis gentibus futurus est *desideratus et pax*, etc. Atqui hæc impleta sunt in Christo: præcursorem enim habuit Joannem Baptistam; in ipsius adventu, commota sunt cælum et terra, mare et arida, tum per ejusdem miracula, tum per idolorum eversionem et omnium populorum conversionem. Secundum visitavit templum, illudque sua præsentia illustravit et sanctificandum jussit, tum verbis, tum actionibus; novum instituit sacrificium quod in omni loco nomini Dei offertur, Malachiæ I, 11; *est pax et desideratus cunctis gentibus*, siquidem eas de tenebris eduxit, suo lumine recreavit, sua gratia sanctificavit: stupendam enim operatus est in mundo conversionem: omnes igitur characteres qui in dictis prophetiis de Messia prædicantur, apprime Christo competunt. Illi autem soli competunt, Judæi namque et celebriores rabbini frustra desudarunt ut aliquem invenirent hominem, a Christo diversum, cui hos Messiae characteres applicare possent; in varias abierunt sententias variasque finxerunt hypotheses ex adverso pugnantes et se invicem destruentes. Ergo.

Dices: Herodes templum a Zorobabel ædificatum demolivit, et aliud multo majus et perfectius, intra quadraginta sex annos, Joan. II, 20, summis impensis extruxit, Joseph. Antiq. Jud. I. 15, c. 14: ergo Christus visitare non potuit templum a Zorobabel ædificatum.

R. Nego conseq. Quamvis enim legatur apud Josephum, loco citato, Herodem vetus templum usque ad fundamenta demoliri jussisse, ut aliud multo splendidiore modo exstrueretur, non censetur tamen novum reipsa ædificasse: ita saltem judicaverunt Judæi, qui in historiis suis illud vocant secundum, et aliud quod fingunt a Messia ædificandum appellant tertium; deberent tamen illud vocare quartum. Ipse Josephus, de Bello Judaico, I. 6, cap. 18, destructionem ingentis et exornatissimi hujus ædificii narrans, dicit illud ab Aggæo 639 annis et 45 diebus antea fuisse constructum: æstimat ergo ille scriptor templum ab Herode instauratum, a templo Zorobabel non fuisse diversum: ergo Christus templum Zorobabel visitavit et gloria præsentiae suæ illustravit. Ergo.

ARGUMENTUM SECUNDUM. — *Ex prophetiis quæ Messiae originem et nativitatem respiciunt.*

1º Messias ex Abraham, Isaac et Jacob, ex tribu Juda, e familia David, descendere debebat, ut pluribus in locis prædicatur et ipsi Judæi confitentur: atqui constat Christum ex tribu Juda, ex David, Jacob, Isaac et Abraham descendere, nempe ex utraque ejus genealogia a S. Matthæo et S. Luca descripta, et nunquam a Judæis in dubium revocata.

2º Messias in Bethleem Juda nasciturus erat, ex Michææ v, 2: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda; ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.... Et stabit et pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini.... et convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ. Et erit iste pax.* In illa enim prophetia Messias designatur, siquidem ille solus sub his characteribus designari potest, ut ipsi olim confessi sunt Judæi, Matth. II, 6 et 16: atqui Christus natus est in Bethleem Juda, ut Apostoli et Evangelistæ scripserunt, Judæis non contradicentibus; fuit pax in populis, magnificatus est usque ad terminos terræ, ad ipsum conversæ sunt

gentes, stat et pascit *in fortitudine Domini*, etc. Ergo.

3° Ex virgine ortum Messias mirabiliter habere debebat, Isai. vii, 14: *Ecce virgo concipiet, et pariet filium; et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Constat autem Christum de virgine mirabiliter et absque concursu hominis natum esse: id testatur Maria quæ asserit, Luc. i, 34, se virum non cognoscere, et Joseph, qui nolens eam velut adulteram traducere, voluit occulte dimittere eam, Matth. i, 19, idem expresse testantur Evangelistæ, v. g. S. Matth. i, 18 et 25. Sola igitur difficultas est, utrum in illo textu Isaïæ, *Ecce virgo concipiet*, etc., vere de Messia agatur; at in illo textu de Messia vere agitur. Nam 1° S. Matth. i, 22 et 23, illum sic interpretatur. 2° Filius de virgine conceptus et natus vocatur Emmanuel, et infra, cap. ix, 6, dicitur de illo quod sit *Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi et Princeps pacis*, quod *super humerum ejus sit principatus*: atqui hæc attributa proprie convenire non possunt nisi Messia. 3° Conceptio et nati-
vitas pueri hic promissi annuntiatur tanquam signum divinum et extraordinarium: nullum vero esset signum nec prodigium in eo quod adolescentula viro conjuncta ^{etiam per viam naturalem} conciperet et pareret. 4° Vox Hebræa *alma* virginem puram, integram, a viris abscon-
sam significat, illamque sic verterunt Septuaginta interpretes et Chaldæi: ergo in ea prophetia prædicitur Messias.

Attamen Judæi communiter arbitrantur vocem Hebræam esse ambigam, et tam juvenulam quam virginem significare posse; illam per juvenulam interpretantur Symmachus, Aquila et Theodotio, in suis versionibus Græcis; hodierni rabbini pertinaciter negant in illo textu de Messia sermonem haberi. Quamvis in illo puncto illis subscribere non debeamus, cum difficile vincantur, et per tempus nobis non liceat cum illis contendere, pro ista controversia remittimus ad dissert. D. Calmet, ad Bossuet, Duguet, Berthier et alios Scripturæ sacræ commentatores qui in caput vii Isaïæ scripserunt. Vide etiam P. Perrone, de Incarn.

ARGUMENTUM TERTIUM. — *Ex prophetiis quæ ad vitam, passionem et mortem Messia spectant.*

1° Messias habere debuit præcursorem ad vias ejus præparandas: *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri*, Is. xl, 3; et Malach. iii, 1: *Ecce ego mitto Angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam*: porro Christus tam splendidum habuit præcursorem in persona Joannis Baptistæ, ut legationem miserint Judæi ad eum interrogandum an esset Messias, Matth. iii, 3; Luc. iii, 4; Joan. i, 23.

2° Totum caput lxxxviii Isaïæ de Messia intelligendum est, et Judæi, qui in alium sensum illud detorquere voluerunt, nihil nisi intricatum, tenebrosum et absurdum dicere potuerunt: at in illo capite historia passionum Christi describitur, Matth. viii, 17; Act. viii, 32, etc.

3° Zacharias de Messia sic habet, ix, 9: *Exsulta satis, filia Sion, júbila, filia Jerusalem: ecce Rex tuus veniet tibi justus, et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinæ*. Matth. xxi, 5; Joan. xii, etc. et xi, 12: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium quo appreciatus sum ab eis*: hæc autem in Christo litteraliter adimpleta sunt, Matth. xxvii, 9.

4° Sic loquitur Messias apud David, Ps. xxi, 7: *Ego sum vermis, et non homo.... Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, et moverunt caput; et y. 18: Foderunt manus meas et pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea: ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me. Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem; Ps. lxxviii, 22: Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto*: atqui de verbo ad verbum hæc in passione Christi contigerunt, Matth. xxvii, Joan. xix, et nullus designari potest homo cui similiter conveniant: ergo.

ARGUMENTUM QUARTUM. — *Ex prophetiis quæ Messia resurrectionem, triumphum et gentium conversionem prænuntiant.*

1° Si passio, ignominia et mors Messia prænuntiata

fueraut, non minus clare annuntiata fuerat ipsius resurrectionis. Isaia xi, 10 : *Ipsam gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum*; Ps. xv, 10, et Act. ii, 13 : *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*.

2° Ascensio pariter annuntiata fuerat. Ps. lxxvii, 17 : *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus*, Eph. iv, 8; et Ps. cix : *Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis*. Porro diversae illae prophetiae naturaliter de Christo explicantur; de nullo vero alio recte explicari possunt : ergo. Vid. Matth. xxii, 43; Luc. xx, 42.

3° Deus per Ezechielem, xxxvi, 26, praedixerat, dicens : *Et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri : et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri.....* Et per Joel, ii, 28 : *Effundam spiritum meum super omnem carnem : et prophetabunt filii vestri et filiae vestrae..... Sed et super servos meos et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum*. Atqui duae illae prophetiae accurate completae sunt in die Pentecostes, quando Spiritus sanctus corporali specie in Apostolos descendit, et in aliis circumstantiis in quibus ipsius effectus modo sensibili apparuerunt, Act. ii, 17.

4° Juxta diversos Prophetas, Messias futurus erat desideratus, expectatio, dux, salvator gentium; gentes in eo benedicendae erant, et in lumine ejus ambulare debebant; ipse autem earum legislator esse debebat, Is. lxxv, 4, et lx, 3 : verum omnes illae qualitates Christo et soli Christo perfecte conveniunt; ipsius enim ministerio Dei notitia universam inundavit terram, et omnes gentes in eo benedictionem acceperunt : ergo.

Multae adhuc sunt aliae prophetiae plus minusve clarae, quae similem applicationem habent in Christo : eas unusquisque videre potest apud D. Huet, *prop. 7*, vel apud varios Scripturae sacrae interpretes : porro impossibile est tot prophetas adeo punctualiter casu fortuito in Christo fuisse impletas : non minus impossibile est aliquem impostorem ita se gessisse, ut cunctis divinatorum oraculorum dispositionibus se conformaverit : ex diversis ergo prophe-

tiis constat Christum esse Messiam, ac proinde ipsius religionem esse divinam.

§ II.—De comparatione miraculorum Christi cum miraculis Moysis.

Religionem Mosaicam admittunt Judaei ut divinam, quia persuasum habent divina esse miracula a Moysae patrata et in Pentateucho descripta : similiter igitur confiteri debent divinam esse religionem Christianam, si clare ipsis ostendantur miracula Christi eandem mereri fidem quam miracula Moysis : porro clare ostendere possumus miracula Christi eandem mereri fidem quam miracula Moysis.

PROPOSITIO.

Miracula Christi non minus sunt certa quam miracula Moysis.

Prob. 1°. Miracula Christi non minus certa sunt quam miracula Moysis, si dubium aequae sit impossibile : atqui dubium aequae impossibile est circa miracula Christi quam circa miracula Moysis ; si quaedam enim essent motiva dubitandi, repeterentur vel ex parte auctoris, vel ex parte testium, vel ex parte traditionis ; at sub triplici hoc respectu tam impossibile est de miraculis Christi dubitare quam de miraculis Moysis.

1° *Ex parte auctoris*. Moyses enim manifestos quidem sinceritatis et veritatis characteres praebet, ut ostendimus : at Christus, in paupertate natus, externo habitu despectus, in officina patris vitam degens, per triginta annos ut filius fabri reputatus, non minores sinceritatis et veracitatis characteres praebet : nulla quippe suspicio fraudis magis in hujusmodi hominem quam in Moysen cadere potest.

Imo, Moyses pluribus beneficiis affectionem Judaeorum sibi conciliaverat, eos a dura servitute liberaverat, bona temporalia eis promittebat, gravissimas minabatur poenas easque interdum infligebat : Christus vero apparet pauper, humilis, abjectus, omni ope et favore destitutus, sacerdotibus et magistratibus invisus ; mercedem quidem annuntiat, sed in caelo percipiendam ; in praesenti vero vita nihil